

Ordkonstens plats i gymnasiet

Under Åbo Akademis ordkonstnätverks seminarium i Åbo 23.4.2024 höll jag en presentation om min magisteravhandling, och öppnade upp för diskussion kring ordkonst i gymnasiet. Med min avhandling vill jag öka medvetenhet om ordkonst på gymnasienivå, samtidigt som jag lyfter fram de problem och möjligheter som finns i undervisningen. I Grunderna för gymnasiets läroplan 2019 kom ordkonst med som begrepp. En entydig definition av begreppet saknas, och jag blev därför nyfiken på varför man ville ta med ett begrepp som inte är särskilt etablerat på finlandssvenskt håll i läroplansgrunderna. Därtill ville jag ta reda på hur lärare ser på ordkonst i sin undervisning, då jag också har ett personligt intresse för kreativa arbetssätt.

Jag har intervjuat fem lärare samt sex experter som varit med och utformat läroplanen eller är delaktiga i utvecklingen av utbildning i svenska och litteratur. Genom en tematisk analys har jag identifierat olika teman som återkommer i intervjuerna. Avhandlingen är fortfarande under arbete, men går att läsa i sin helhet på webben då den är färdig.

Monica Martens-Seppelin (2022) har skrivit en omfattande rapport om ordkonstens roll i Svenskfinland, i vilken hon lyfter fram den stora forskningsluckan som finns. Hon efterfrågar studier inom ämnet, även på magisternivå. De studier som finns fokuserar främst på yngre barn, och arbetssätten är inte nödvändigtvis möjliga att tillämpa på gymnasiestuderande. Detta kan väcka frågor hos lärare, hur ska de få in ordkonst på ett sätt som är anpassat till ungdomar och de mål som finns i gymnasiets läroplan?

Mitt avhandlingsarbete ingår i ett pågående forsknings- och utvecklingsarbete om ordkonst vid Åbo Akademi. Vid Åbo Akademi utvecklar man ett nytt biämne, litterärt skapande (2024). Min undersökning visar att verksamma gymnasielärare i svenska och litteratur anser att de inte fick tillräckligt med utbildning i kreativt skrivande eller ordkonst under sina studier, vilket den nya biämneshelheten förhoppningsvis kan ändra på.

Det finns inget entydigt svar på vad man avser med begreppet i läroplanen, närmaste förklaring är den som utformats på Utbildningsstyrelsens hemsida där ordkonst beskrivs som ”en tvärkonstnärlig konstform som stärker språkkänslan genom kreativa metoder”. För att stärka lärarnas uppfattning om begreppet ordkonst och stöda tillämpningen i deras undervisning krävs

en gemensam syn på vad man avser med ordkonst i gymnasiet. Detta föreslår både experterna och lärarna kunde behandlas under fortbildningar.

Även om lärarna belyser svårigheterna med att förstå begreppet, och att särskilja det från kreativt skrivande, så får de in ordkonst i sin undervisning. De ger förslag på övningar där man får med ordkonst exempelvis genom att byta perspektiv eller kontext i en text. Experterna lyfter även fram att läroplanen är tillåtande, och att man kan ordna studieavsnitt med fokus på ordkonst, eller att man på andra sätt jobbar för att aktivt få med ordkonst i varje modul. Lärarna betonar ändå att detta kräver en hel del egen kreativitet, och att det till en viss del förutsätts att alla modersmåslärare är esteter och har mycket fantasi för att kunna skapa egna övningar och eget material. Här önskas även fortbildningar för att inspirera och ge idéer.

Nyttotänket och tidsbristen är återkommande ämnen i mina intervjuer med såväl lärarna som experterna. Läroämnet har ett stort uppdrag, men begränsas av tiden. Dessutom vill studerande gärna höra en motivering, vad är nyttan med att skapa kreativt? Det märks att undervisningen slits mellan att förbereda och lära för livet, och studentexamen och att bli antagen till tredje stadiets utbildning.

Ordkonst kan ge studerande stöd inför studentproven, särskilt provet i skrivkompetens. Studerande som är trygga och självsäkra skribenter vågar också ge utrymme för den kreativitet som värdesätts i skrivkompetensprovet. Provet i läskompetens kräver kunskap om stilmedel och andra retoriska grepp för att möjliggöra tolkning och analys, också här kan ordkonstövningar vara till stor nytta. Att producera texter fyllda med metaforer, anaforer eller dylikt kräver också förståelse om vad begreppen innebär och vad de har för effekt.

Ordkonst som begrepp behöver förklaras och lärare behöver få stöd i hur de kan undervisa i ordkonst. Dessutom behöver både studerande och lärare komma bort från tanken om att man skriver för studentproven, och inse vikten av att ha en egen röst oavsett situation.